

Dynamisch Beekdal de Aa

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

1 december 2008 / rapportnummer 2156-26

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Het waterschap Aa en Maas heeft samen met de gemeenten Sint-Michielsgestel en Bernheze en de provincie Noord-Brabant het voornemen om het watersysteem tussen Heeswijk-Dinther en 's-Hertogenbosch rondom de Aa te herzien. Hierdoor wordt ruimte gecreëerd voor waterberging. Daarnaast wordt gestreefd naar natuur- en recreatieontwikkeling. Dit was oorspronkelijk geregeld via het Noord-Brabantse reconstructieplan Maas en Meierij (2005). Echter in 2007 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State goedkeuring onthouden aan de planologische doorwerking van de Noord-Brabantse reconstructieplannen voor wat betreft de aanwijzing van de waterbergingsgebieden. De rechter was van oordeel dat de plannen onvoldoende concreet - tot op perceelsniveau - waren afgewogen.

Om de plannen mogelijk te maken moeten de bestemmingsplannen van de gemeenten worden aangepast. Ter ondersteuning van de besluitvorming wordt de milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure doorlopen. Coördinerend bevoegd gezag hierbij zijn gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant.

De Commissie voor de m.e.r. (de Commissie)¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- een heldere (kwantitatieve) probleemschets; geef daarbij een gedetailleerde analyse van de knelpunten en het probleemoplossende vermogen van de verschillende mogelijke locaties voor de waterberging, betrek hierbij het hele stroomgebied van de Aa;
- een landschapsecologische systeembeschrijving van het stroomgebied van de Aa, beschrijf daarbij waar natuurontwikkelingsmogelijkheden zitten;
- inzicht in de mate waarin de andere wateropgaven (uit onder meer de Kaderrichtlijn water) en nevendoelestellingen ten aanzien van natuur, recreatie en cultuurhistorie worden meegenomen en invulling krijgen.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER een zelfstandig leesbare samenvatting bevat.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

¹ Voor informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie, samenstelling van de werkgroep en een overzicht van de door de initiatiefnemer aangeleverde stukken wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de zienswijzen opgenomen.

2. ACHTERGROND EN BELEIDSKADER

2.1 Achtergrond en doel

Ga in het MER in op:

- de veranderingen die zijn opgetreden en mogelijk nog gaan optreden (mede door klimaatverandering) in het stroomgebied van de Aa, de maatregelen die al zijn getroffen om problemen door die veranderingen te verminderen en de mogelijkheden om de resterende waterproblemen op te lossen;
- de (geraamde) behoefte aan waterberging. Geef aan voor welk gebied de opvang bedoeld is, welk volume gerealiseerd moet worden en welke frequentie en duur van inundatie zijn voorzien;
- welke natuurdoelen (doelsoorten en natuurdoeltypen) worden nagestreefd en op welke locatie.

De Commissie adviseert om in beeld te brengen:

- de relatie met het project hoogwateraanpak Den Bosch (HoWaBo);
- welke bijdrage het voornemen aan HoWaBo kan leveren door:
 - het versneld afvoeren van water (bij een naderende hoogwaterpiek op de Maas);
 - het langer vasthouden van water;
 - het bergen van water;
- of er mogelijkheden zijn voor het bovenstrooms afleiden van afvoerpieken;
- de samenhang van dit voornemen (voor zover relevant) met de verlegging van de Zuid Willemsvaart en de mogelijke verbreding van de N279.

Het is wenselijk om de doelen zo te beschrijven dat ze in het besluitvormingsproces een rol kunnen vervullen:

- bij de afbakening van te beschrijven alternatieven en het verhelderen waarom andere oplossingsrichtingen buiten beschouwing worden gelaten;
- bij de rangschikking van alternatieven op doelbereik.

2.2 Wettelijk- en beleidskader

In hoofdstuk 3 van de startnotitie wordt een overzicht gegeven van de relevante beleidskaders. In het MER moet dit wettelijk kader en het beleidskader worden uitgewerkt naar de randvoorwaarden die wetgeving en beleid stellen aan het voornemen. Ga daarbij ook in op:

- het ontwerp Waterbeheersplan Aa en Maas 2010-2015²;
- het kader voor de ingebruikname van de waterberging (zoals bijvoorbeeld noodverordeningen);
- de verplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag van Valletta (ook wel Verdrag van Malta genoemd), de Nota Ruimte en de Monumentenwet.

² Besteed aandacht aan onder meer de relatie met de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR).

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit

In de Startnotitie wordt de voorgenomen activiteit (waterberging met daaraan gekoppeld natuur- en recreatieontwikkeling) verder toegelicht. Werk dit verder uit in het MER. Neem een kaart op van het plangebied en het voor milieueffecten relevante studiegebied met daarop bebouwing, ecologisch gevoelige en kansrijke gebieden en de begrenzing van mogelijke waterbergingslocaties. Ga daarbij in op waar potenties voor natuur zitten, bespreek waar natuurontwikkeling mogelijk is en op basis waarvan dat is bepaald.³

Het MER moet zowel informatie opleveren voor de locatiekeuze en begrenzing, als voor de uiteindelijke inrichting van het gebied. Detailleer de in het MER te beschrijven informatie zó, dat de uiteindelijke locatie voor het waterbergingsgebied concreet begrensd kan worden in de bestemmingsplannen.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten of die in een vergeand stadium van de besluitvorming zitten, zoals bijvoorbeeld de inrichting van de EHS, de verlegging van de Zuid Willemsvaart en de verbreding van de N279.

Indien de realisatie van de maatregelen uit de Kader Richtlijn Water geen onderdeel uitmaken van de herinrichting van de Aa, adviseert de Commissie deze als onderdeel van de autonome ontwikkeling mee te nemen.

3.3 Alternatieven

Het voornemen is in de startnotitie uitgewerkt in twee alternatieven: het vrij stromend alternatief en het gestuurd alternatief. Ga in op het keuzeprocés en de daarin gemaakte afwegingen die hebben geleid tot de voorliggende alternatieven. Ga expliciet in op welke alternatieven zijn beschouwd, waarom bepaalde alternatieven zijn afgevallen, en welke milieufwegingen daarin een rol hebben gespeeld, waaronder effecten op ecologie en cultuurhistorie.

De Commissie adviseert om daarnaast in het MER aan te geven of er mogelijk (combinatie-)alternatieven en varianten zijn die de voordelen van waterberging en beek(dal)herstel combineren. Ga in op de mogelijkheden om de wateropgaven en nevendoelestellingen op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en recreatie te realiseren.

³ Welke natuur gerealiseerd kan worden hangt niet alleen af van beheer- en inrichtingsmaatregelen, maar is ook afhankelijk van de landschapsecologische context. Hierbij staat de lagenbenadering centraal. In beekdalen bepalen onder meer specifieke bodemkundige en hydrologische randvoorwaarden de (on)mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

Geef in het MER een eenduidige beschrijving van de verschillende alternatieven voor het voornemen. Ga daarbij in op:

- mogelijkheden voor beekherstel;
- mogelijkheden en kansen voor natuurontwikkeling;
- de begrenzing en inrichting van de waterbergingslocaties;
- de robuustheid van de alternatieven (ten aanzien van de ontwikkeling van de toekomstige waterafvoer);
- de mogelijkheden voor fasering in aanleg en beheer. Bij fasering van het in gebruik nemen van waterbergingsgebieden dient zowel de in- als de uitlaat te worden beschouwd;
- het beheer bij naderende afvoerpieken.

3.4 Meest milieuvriendelijke alternatief

De Commissie adviseert een meest milieuvriendelijke alternatief (mma) te ontwerpen waarbij maximaal doelbereik voor deze aspecten voor ogen staat. Het mma is dan het systeemalternatief en/of het locatiealternatief met de minste negatieve en de meeste positieve gevolgen voor het milieu.

Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

- het versterken van de ecologische structuur en kwaliteit van het gebied. Ga daarbij in op de ontwikkeling van nieuwe elementen zoals verbindingzones. Hierbij dient te worden uitgegaan van de natuurlijke potenties en kansrijkdom⁴. Beschrijf niet alleen doelen aan de hand van doeltypen en –soorten, maar ook op basis van biotoopkenmerken en functies van de gebieden voor diersoorten (bijvoorbeeld foerageergebieden en rustgebieden);
- het versterken de cultuurhistorie: de beleefbaarheid van de geschiedenis van het gebied;
- mogelijkheden om de ruimtelijke kwaliteit van het gebied, het landschap en de toegankelijkheid ervan te versterken.

4. **BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN**

Beschrijf de gevolgen van de alternatieven in relatie tot de gestelde doelen. Ga in op de mate van doelbereik en de verschillen tussen de alternatieven daarbij. Daarnaast treden er bij realisatie en beheer van het voornemen mogelijk negatieve gevolgen op, bijvoorbeeld door een slechte kwaliteit van het inundatiewater.

Maak bij de beschrijving van deze gevolgen, waar relevant, het onderscheid tussen aanleg- en gebruiksfase.

Volg bij de effectbeschrijving waar relevant een kwantitatieve benadering. Besteed expliciet aandacht aan cumulatie van effecten. Het gaat hierbij niet alleen om het optellen van verschillende milieueffecten van het voornemen zelf, maar ook om het beoordelen van de stapeling met effecten van andere ontwikkelingen en activiteiten in de omgeving.

⁴ Natuurlijke potenties en mogelijkheden voor natuurontwikkeling zijn geënt op de geohydrologische en bodemkundige situatie: het landschapsecologisch systeem. De potenties kunnen worden vastgesteld op basis van een landschapsecologische of eco-hydrologische systeemanalyse en beschrijving (zie ook voetnoot 3).

4.1 Bodem en water

Ga in het MER in op de huidige bodemkwaliteit.⁵ Bespreek welke consequenties deze bodemkwaliteit heeft voor de beek(dal)inrichting. Ga in op mogelijke gevolgen of verstoringen bij de aanlegfase (grondverzet kan leiden tot verspreiding van verontreinigingen).

Beschrijf de inrichting van het waterbergingsgebied, de maatregelen die nodig zijn om de waterberging te realiseren en de gevolgen daarvan voor de grondbalans.

Geef in het MER aan of het voornemen gevolgen heeft voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit in de omgeving na ingebruikname van het bergingsgebied. Beoordeel daartoe de effecten op:

- grondwaterstanden;
- verandering in kwel of infiltratie mede door de inlaat van oppervlaktewater in het waterbergingsgebied (waar, wanneer, hoeveel, hoelang, met welke waterkwaliteit) op basis van zoveel mogelijk kwantitatieve informatie;
- waterpeilwijzigingen bij de maatgevende afvoer;
- de kwaliteit van het inundatiewater en de gevolgen op het gebied van eutrofiëring;
- verontreinigingen van bodem en mogelijke verslechtering van de waterkwaliteit door bijvoorbeeld verontreinigd slib; ga daarbij in op alle relevante aspecten, zowel nutriëntenbelasting (fosfaat en stikstof), de eutrofiërende werking van een hoge sulfaatbelasting (in geval van veenbodems) en de toxische werking van zware metalen;
- de kwaliteit van het oppervlakte water en de mogelijke beïnvloeding daarvan door het vrijkomen van fosfaat uit geïnundeerde landbouwgronden.

4.2 Natuur

Beschrijf de gevolgen van het voornemen op de natuur en ga in op mogelijke mitigerende maatregelen. Daarbij zijn onder meer de volgende aandachtspunten van belang:

- de effecten van de kwaliteit van het te bergen water op de vegetatie en fauna in het plangebied en op de beoogde natuurontwikkeling;
- de effecten die voortkomen uit de periode en duur van de inundaties.

Beschrijf in het MER welke gevolgen het voornemen heeft op de ecologische relaties tussen natuurgebieden in het plangebied, en hoe eventuele negatieve effecten te mitigeren zijn.

Gebiedsbescherming

Beschrijf de invloed van het voornemen op de te realiseren ecologische verbindingzone langs delen van de Aa en op overige beschermde natuurgebieden zoals de Groene Hoofdstructuur (GHS). Het voornemen kan invloed hebben op een kwetsbaar gebied ook al is het hierin niet gelegen of is het er niet direct naast gelegen (externe werking). Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status en de voor het gebied geldende doelstellingen.

⁵ In de startnotitie wordt gesproken over lokale verontreinigingen door erfverhardingen en zinkassen.

Soortenbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen⁶ mogelijk overtreden worden. Geef aan of er sprake kan zijn van het aantasten van de gunstige staat van instandhouding van de soort vanwege de voorgenomen activiteit. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.3 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

Ga in op de effecten van het voornemen op landschap en cultuurhistorie. Het landschap hangt in dit gebied mede samen met het historische landgebruik en het (vroegere) watersysteem. De Commissie adviseert daarom in aanvulling op de landschapsecologische systeembeschrijving te beschrijven hoe het (cultuurhistorische) landschap hiermee samenhangt.⁷ Geef daarbij aan:

- welke landschappelijk of cultuurhistorisch belangrijke elementen op welke locatie(s) in het plangebied voorkomen;
- wat de kenmerken van deze belangrijke elementen zijn;
- hoe deze elementen functioneerden en hoe de samenhang tussen elementen is;
- (op hoofdlijnen) waar, wanneer en in welke mate in het verleden inundaties zijn opgetreden, wat de waterkwaliteit toen was en welke veranderingen daarin zijn opgetreden;
- (op kaart) waar nog resten bestaan van vroegere waterbeheerssystemen (dijken, sluizen, woonheuvels en bevoeiingsstructuren).

Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden. Wanneer uit bureauonderzoek blijkt dat er mogelijk archeologische vindplaatsen aanwezig zijn dan dient door veldonderzoek te worden vastgesteld of dit inderdaad zo is. Uit het MER moet blijken wat de omvang en begrenzing van eventuele archeologische vindplaatsen is en of deze behoudenswaardig zijn.⁸ Indien er mogelijk archeologische waarden door de plannen beïnvloed worden, dienen die waarden door inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht voor die plaatsen waar gegraven wordt⁹.

De Commissie adviseert om de karakteristieken van het landschap te visualiseren. Geef daarbij een waardering van deze karakteristieke elementen.¹⁰ Visualiseer tot slot het effecten van de alternatieven op het landschap (bijvoorbeeld de aanleg of het weghalen van kaden en terpen).

⁶ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

⁷ Deze systeembeschrijving kan gestructureerd worden door bijvoorbeeld gebruik van de lagenbenadering. Deze lagenbenadering kan gebruikt worden om aan te geven in welke mate de onderliggende laag de bovenliggende laag heeft beïnvloed. Bij deze lagen kan gedacht worden aan de geologie, geomorfologie hydrologie, bodem, vegetatie, fauna, cultuurhistorie, huidig en historisch landgebruik in het meer recente verleden.

⁸ Hiertoe dienen voor het MER de onderzoeksstappen 'bureauonderzoek', 'inventariserend veldonderzoek karterende fase' en 'inventariserend veldonderzoek waarderende fase' te worden doorlopen, voorzover de resultaten van de voorafgaande onderzoeksstap hier aanleiding toe geven.

⁹ Waterberging is een conserverende methode voor archeologische waarden.

¹⁰ Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van (1) de (regionale) kenmerkendheid, (2) de zeldzaamheid (regionaal, landelijk, Europees), (3) de gaafheid en (4) de vervangbaarheid.

4.4 Hinderaspecten

Volstaan kan worden met een kwalitatieve beschrijving van de hinderaspecten, denk daarbij aan:

- bereikbaarheid voor omwonenden en recreanten;
- (grond)wateroverlast woningen en bedrijven;
- belemmering grondgebruik en bedrijfsvoering.

Beschrijf de veranderingen die voor deze aspecten in de omgeving ontstaan door de voorgenomen activiteit. Ga tevens in op mogelijk mitigerende maatregelen.

5. OVERIGE ASPECTEN

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Aa en Maas

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant (coördinerend)
gemeente St. Michielsgestel
gemeente Bernheze

Besluit: partiële herziening bestemmingsplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C9

Activiteit: waterberging realiseren in het beekdal de Aa

Betrokken documenten:

De Commissie heeft o.a. de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Koepelplan: eindontwerp inrichtingsplan dynamisch beekdal, Grontmij 2006
- diverse voorstudies behorende bij het Koepelplan

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: Brabants Dagblad van: 13 september 2008
advies aanvraag: 16 september 2008
ter inzage legging: 18 september tot en met 30 oktober 2008
richtlijnenadvies: 1 december 2008

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs. G.B. Dekker
mr. F.W.R. Evers (voorzitter)
dr. F.H. Everts
ir. C.T. Smit (secretaris)
ir. R.F. de Vries

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Zilto, St. Michielsgestel
2. Mondelinge zienswijze van De Erven van Rijkevorsel, Berlicum
3. Abab Vastgoedadvies BV, Roosendaal namens 5 cliënten
4. J. van Schijndel en C. van Schijndel-Van den Akker, Middelrode
5. J.E.F.M. den Drijver-van Rijkevorsel, Den Haag
6. Het Groene Hart
7. J.P.J.M. Koenraads en M.M.G. Koenraads-Peeraer, Middelrode
8. Achmea Rechtsbijstand, Tilburg namens G. van de Wassenberg
9. M.M.M. Schröder-Penders, Berlicum

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Dynamisch Beekdal de Aa

Het waterschap Aa en Maas heeft samen met de gemeenten Sint-Michielsgestel en Bernheze en de provincie Noord-Brabant het voornemen om het watersysteem tussen Heeswijk-Dinther en 's-Hertogenbosch rondom de Aa te herzien. Hierdoor wordt ruimte gecreëerd voor waterberging. Daarnaast wordt gestreefd naar natuur- en recreatieontwikkeling. Om deze plannen mogelijk te maken moeten de bestemmingsplannen van de gemeenten worden aangepast. Ter ondersteuning van de besluitvorming wordt de milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2558-2